

УДК 340.13:342(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/npnuola.v32.2023.10>

І. Й. Магновський

КОНСТИТУЦІЙНІСТЬ НОРМАТИВНИХ АКТІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВЕРХОВЕНСТВА ОСНОВНОГО ЗАКОНУ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі національного державотворення особливу роль відіграє з'ясування сутності й особливостей конституційності нормативних актів, характер та якість їх оцінювання на предмет відповідності до Конституції України як Основного Закону держави, що є вкрай необхідним та одним із стрижневих завдань науки і практики конституційного права, оскільки складна та багатовимірна природа даного явища становить сенс багатьох проблем конституційної реальності, подолання яких сприятиме всебічному виконанню головного обов'язку держави – утвердження та забезпечення прав і свобод людини.

Тому важливість і доцільність даного дослідження викликана сьогоденням й актуалізує дану проблематику та потребує відповідних напрацювань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі результати досліджень указаної тематики відобразили у своїх працях такі вчені: О. Батанов, Ю. Барабаш, О. Бориславська, С. Головатий, М. Козюбра, В. Колісник, В. Лемак, Н. Оніщенко, О. Первомайський, О. Петришин, П. Рабінович, С. Різник, М. Савчин, А. Селіванов, О. Скрипнюк, І. Сліденко, О. Совгіря, П. Стецюк, В. Федоренко, В. Шаповал, С. Шевчук, Ю. Шемшученко, О. Щербанюк та інші, творчі доробки котрих містять корисний за обсягом фактичний матеріал і сприяють до новітніх наукових розвідок щодо вирішення правових проблем у національній системі забезпечення конституційності нормативних актів.

Формулювання цілей. Метою даної статті є висвітлення у теоретико-правовому аспекті оцінювання конституційності нормативних актів з огляду верховенства Основного Закону держави.

Виклад основного матеріалу. Т. Подорожня звертає увагу на наявність двох підходів до розуміння поняття конституційності правових актів: природно-правового, в основі якого лежить ідея природних прав і свобод людини та громадянина й позитивістського, згідно з яким правові акти оцінюються на предмет їх відповідності конституції за формою і змістом. Конституційність нормативно-правових актів розуміється дослідницею як: їхня якісна властивість, яка має важливе значення у процесі реалізації норм права; як принцип, який формулюється і проявляється у процесі

з'ясування відповідності норм права конституції та характеризує пізнання об'єктивних закономірностей і опосередкування певних суспільних відносин; як загальна вимога, яка характеризує режим конституційної законності; як рівень і стандарт конституціоналізації, гарантія забезпечення правового порядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина [1, с. 5].

На переконання В. Федоренка, більшість недоліків сучасної науки конституційного права та правозастосовної конституційної практики зумовлені недостатністю або ж поверхневостю теоретико-методологічної підготовки правознавців, які здійснюють відповідну дослідницьку діяльність, недостатнє вивчення ними проблем методології конституційно-правових досліджень, а також потенціалу використання різних методів пізнання правової дійсності [2, с. 13].

Як вірно відзначає М. Козюбра, в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій суттєвого значення набуває не тільки озброєння майбутніх (та й теперішніх також) юристів теоретичними знаннями, а й формування у них навиків самостійного мислення, вміння творчо застосовувати набуті знання у нормопроектувальній, нормозастосовній та іншій практичній діяльності, врахування світоглядно-методологічних підходів до з'ясування онтологічної, епістемологічної та аксіологічної природи права, його особливостей як способу духовно-практичного освоєння дійсності, зв'язків із наукою та іншими формами (способами) світосприйняття [3, с. 150].

Сучасна юридична наука, підкреслює О. Бориславська, характеризується багатоманітністю підходів до розуміння правових явищ, що зумовлюється різноманітними чинниками. Серед них можна виокремити: застосування різних способів пізнання (гносеологічні чинники), інтерпретацію криз призму тих чи інших суспільно-політичних реалій (онтологічні чинники), відмінні ідеологічні переконання дослідників [4, с. 31].

Без сумніву, констатує С. Різник, центральним, консолідованим критерієм конституційності нормативних актів є сама Конституція України як цілісний акт поєднання позитивного (писаного) та природнього (неписаного) права. Відповідно всі інші (компонентні) критерії конституційності, які охоплюються Конституцією, слід поділяти на писані і неписані. Водночас, важливо пам'ятати, що їх застосування, з точки зору ефективності процесу оцінювання конституційності, не повинне відбуватися сепаратно, автономно, а виключно на засадах згаданого принципу системності. Інакше кажучи, кожен критерій конституційності, у кожному випадку, застосовується у системному зв'язку з іншими критеріями та завжди охоплюється сутнісним змістом Конституції України [5, с. 173].

Як зазначає М. Савчин, Конституція має вносити системність у право, визначати вихідні засади національного права, наповнювати його своїм змістом, пронизувати єдиними принципами та цінностями. Правова єдність конституції також означає відсутність у ній прогалів, оскільки вона інтегрує позитивістську і природно-правову доктрини [6, с. 138].

М. Тесленко, позначає, що реальне верховенство Конституції досягається лише тоді, коли злагоджено функціонує увесь суспільно-державний механізм. Найкраща гарантія Конституції – у чесній та енергійній позиції глави держави, законодавчої і виконавчої гілок влади, Конституцій-

ного Суду, політичних партій і об'єднань громадян, в етичній свідомості, почутті обов'язку і готовності захищати конституційний устрій, у повазі до державних інститутів і до актів, що видаються ними. І лише за умови, що правотворча діяльність законодавчої і виконавчої гілок влади матиме високу правову відповідність Основному Закону нашої держави, ми зможемо уникнути багатьох політичних конфліктів [7, с. 13].

Як зауважує Б. Волш, Конституція призначена діяти довго і тому повинна бути адаптована до різних зрушень і змін у суспільних справах. Зазвичай вона викладена в теперішньому часі і покликана в усі часи тлумачитись і читатись як сучасний закон. Цінність Конституції не ґрунтується на будь-якому статичному значенні, яке вона могла б мати багато років тому, а на застосовності (адаптивності) її основних принципів до того, щоби впоратися з поточними проблемами та поточними потребами. Положення Конституцій розроблені не лише для того, щоб натрапляти на випадки, які уже відбувалися раніше, а й з ситуаціями, які стосуються майбутнього, а також для хороших чи поганих тенденцій, які ніхто не міг передбачити. Тому Конституція не стосується того, що було, а стосується того, що може бути. Вона не має наміру зберегти існуюче суспільство, а, фактично, створити нове та запровадити нові принципи, які попереднє покоління, можливо, недостатньо розпізнало [8, с. 154].

Із указаним твердженням збігаються позиції багатьох зарубіжних дослідників, зокрема й М. Ла Торе, яка полягає у тому, що конституція це «...не лише збірник правил, головним завданням якого є координація діяльності державних органів. Це радше програмна угода, згідно з якою все суспільство робить особливе зобов'язання щодо свого майбутнього. Конституція – це спільний довгостроковий проєкт покращення життя. Але те, що конституція є «програмою», не означає, що вона не призводить до прямих юридичних наслідків. Це навпаки означає, що її юридичні наслідки не лише обмежують політичну владу, але і, перш за все, передбачають максимізацію поставленої цілі та засоби її досягнення» [9, с. 32].

Як резюмують О. Петришин, С. Погребняк та інші, тлумачення Конституції України має бути спрямоване на з'ясування волі законодавця, тобто значення, що надається правилу суспільством на відповідному етапі розвитку з урахуванням мінливих умов суспільного життя [10, с. 284].

Н. Розенфельд, при аналізі конституційності нормативного акту, пропонує: на першому етапі визначати, чи не суперечать принципи досліджуваного акту основним засадам держави і чи не порушують вони права людини, закріплені в конституції. Під час другого етапу пропонується виділяти повноваження однойменних суб'єктів суспільних відносин, діяльність яких таким предметом регламентується. Відповідно до вимог конституції визначається, чи не містить предмет дослідження положень, які б виходили за межі повноважень, встановлених конституцією для відповідних суб'єктів [11, с. 23].

М. Тесленко настоює на тому факті, що в основі будь-якого конституційного спору лежить політичне питання, яке може перерости у питання про владу. Конституційне право за своєю сутністю – найбільш концентрований вираз політики. Де з'ясування справжнього змісту конституційної норми, встановлення волі, вираженої у законі, є одночасно і встановленням волі

політичної, а ухвалення акта тлумачення обов'язково відповідатиме політичним інтересам однієї політичної сили і суперечитиме інтересам інших політичних сил [12, с. 12].

Вставка Р. Арнольд, своєю чергою, слушно підкреслює відмінну рису сучасного конституціоналізму – посилення значення прав людини та розвиток інституту конституційного правосуддя, основним завданням якого є захист конституції, особливо прав, гарантованих нею, у тому числі від посягань із боку законодавця [13, с. 85].

Із цього приводу, М. Тесленко підкреслює, що в процесі розгляду будь-якої справи Конституційний Суд не може уникнути політичного контексту, бо політика закладена у самій Конституції України, яка закріпила політичні, соціальні, економічні та інші норми у формі правових настанов. Саме в конституційних принципах про основи конституційного устрою, поділ влади, права і свободи людини та громадянина закладено глибокий політичний зміст. Оскільки Конституція є втіленням політико-правових норм, то Конституційний Суд виступаючи на захист Основного Закону, не може не сприймати проблем політики [12, с. 124].

В. Скомороха свого часу відзначав те, що за своїми повноваженнями Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні і вирішенням питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів може контролювати законодавця – Верховну Раду України та Верховну Раду Автономної Республіки Крим. Проте для того щоб цей контроль не використовувався як форма тиску, можливості суду обмежено правилом «зв'язаної ініціативи». Тобто, він може розглядати справи лише у випадках звернення до Суду уповноважених осіб [14, с. 13].

Цілком справедливо зауважено М. Савчином, що Конституційний Суд України має забезпечувати легітимність своїх рішень так, щоб не було звинувачень його у надмірному судовому активізмі. Згідно з критеріями самообмеження конституційного суду найкращим варіантом є застосування конформного тлумачення конституції, за яким за неоднозначного тлумачення закону суд бере до уваги лише відповідне до конституції тлумачення закону, а інші аспекти його тлумачення не застосовує і таким чином відкидає, фактично визнаючи нечинними. У такий спосіб складно буде звинуватити Конституційний Суд України у підміні законодавця, оскільки як орган судової влади він застосовуватиме закон винятково в його конституційно-правовому розумінні [15, с. 22].

В. Скомороха, зокрема, підмічає, що Конституційний Суд України вирішує питання щодо конституційності нормативних актів посилаючись, зокрема, на такі критерії, як передбачений Конституцією поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову та здійснення повноважень органами влади у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (ст. 6 Конституції України) [14, с. 10].

Слушним видається позиція В. Гончарова, що в країнах із європейською моделлю конституційного контролю презумпція конституційності спрямована, скоріше, на спонукання конституційних судів уникати надмірного формалізму. Тобто, закон чи інший нормативно-правовий акт слід визна-

вати неконституційним, якщо його неможливо трактувати таким чином, який би відповідав конституції. Такий підхід варто взяти на озброєння й в Україні, адже поки що вкрай недосконала процедура виконання рішень Конституційного Суду України призводить до виникнення прогалин у законодавстві в результаті втрати чинності нормативно-правовими актами (або їх окремими частинами), які визнані неконституційними [16, с. 100].

В. Шаповал, констатує, що закони є вторинними актами щодо Конституції, з іншого боку, звертає увагу, що вони є первинними щодо підзаконних актів. Кожен первинний акт містить положення, які ефективно діють тільки у сполученні з певними положеннями вторинного акта, що їх конкретизує. Дієвість вторинного акта багато в чому залежить від змістовних якостей первинного. Тому скасування чи кардинальні зміни первинного акта (за звичайних умов збереження формальної чинності вторинних актів) тягне серйозні проблеми у сфері правового регулювання суспільних відносин [17, с. 7].

Ухвалення кожного рішення органом конституційної юстиції, підкреслює М. Савчин, є важливою віхою політико-правового життя країни і виражає ступінь незалежності судової влади, авторитету і суспільного впливу судів на суспільні процеси, тяжіння суддівського співтовариства до засадничих конституційних цінностей. Залежно від цього може змінюватися характер аргументації рішення конституційних судів [18, с. 19].

Викликає відповідну полеміку й можливість зміни юридичних позицій Конституційним Судом України. Як відзначають П. Рабінович та В. Гончаров, перегляд власних правових позицій є однією зі специфічних тенденцій у практиці національного конституційного судочинства, у тому числі й в Україні. Ця тенденція має, зрештою, винятковий характер, хоча об'єктивно зумовлюється певними соціальними чинниками [19, с. 152].

Ю. Баулін звертає увагу на те, що, з одного боку, український орган конституційної юрисдикції намагається дотримуватися своїх попередніх висновків (позицій), а з іншого – він їх розвиває, якщо старі правові позиції не відповідають сучасному розумінню правових явищ [20, с. 98].

Стосовно оцінювання конституційності законів за статутною моделлю конституційної скарги, то за твердженням О. Щербанюк, вона поступово стає базовим елементом правового життя, підтвердженням пріоритету прав і свобод людини перед будь-яким законом, який їх обмежує, та повинен примусити владу до самообмеження і врахування конституційних цінностей, причому йдеться не тільки про новий підхід до формування правової культури, а й про нове суспільне усвідомлення законодавчої практики [21, с. 88].

Утім, не зважаючи на запровадження конституційної скарги, й досі актуальним та значимим залишається висновок В. Лемака з приводу того, що обсяг юрисдикції Конституційного Суду України є одним із найвужчих порівняно з європейськими конституційними судами. По суті, він є надто обмеженим з огляду на два моменти: а) предмет контролю конституційності здійснюється де-факто лише щодо актів вищих органів влади; б) до повноважень Конституційного Суду України не входять інші питання, які, за загальним правилом, належать до юрисдикції цього органу в державах

Європи. Конституційний Суд України з такими обмеженими повноваженнями здійснює захист лише Конституції України (у вузькому значенні) як тексту Основного Закону, але нерідко він позбавлений можливості захищати конституційний правопорядок – те, що зазвичай захищають конституційні суди європейських держав [22, с. 114].

Загалом В. Тихий звертає увагу, що визнання правового акта неконституційним означає його вилучення із правової системи, оскільки він вважається анульованим і нечинним та не підлягає застосуванню. Юридична сила рішення Конституційного Суду України про визнання правового акта неконституційним не може бути подолана повторним прийняттям цього ж акта. Своєю чергою, продовжує В. Тихий, визнаючи той чи інший нормативно-правовий акт неконституційним і тим самим скасовуючи його, Конституційний Суд України виконує функцію негативного правотворця. Визнання закону неконституційним поновлює дію «старого закону», якщо він існував і не суперечить Конституції України [23, с. 97].

При цьому, указує С. Різник, питання є складнішим, аніж може видатися на перший погляд. Так, серед об'єктивних і суб'єктивних причин, що зумовили відповідний стан речей у цій сфері, вчений виділяє такі: 1) невизначеність змісту (незрозумілість) нормативних актів, якими змінюються чи скасовуються попередні нормативні приписи; 2) відсутність теоретично та практично узгодженої позиції щодо відновлення/невідновлення чинності попередніх редакцій норм правових актів, у разі ухвалення рішень Конституційним Судом України про визнання нечинними їх наступних редакцій. Тож для комплексного з'ясування юридичних наслідків визнання акта неконституційним необхідно брати до уваги такі юридичні обставини: 1) нормативний акт якого виду визнано неконституційним: незмінений, змінений чи акт про внесення нормативних змін; 2) з яких підстав його визнано неконституційним: змістовних чи процесуальних [5, с. 369–370].

Вплив окремих думок суддів Конституційного Суду на забезпечення конституційності нормативних актів, як вважають зарубіжні вчені, європейські конституційні суди уникли певної «політизації» судочинства, котра характерна для американських судів саме тому, що рішення європейських судів не відзначаються публікацією окремих думок. Можливо, з цієї причини європейські судді переважно не досягають рівня ідеологічно значущих публічних особистостей (виняток становлять лише деякі члени Конституційної Ради Франції) [24, с. 1672–1673].

Відтак І. Сліденко дійшов висновку, що чим більше окремих думок суддів, які не збігаються із рішенням Суду, тим більш спірним є таке рішення й тим меншою буде в майбутньому його регулююча сила [25, с. 170].

З іншого боку, на переконання Г. Хрислової, якщо рішення органу конституційного контролю є виваженим, теоретично обґрунтованим, впливає із загальноновизнаних аксіоматичних положень юридичної науки та практики, то окрема думка судді до нього містить лише додаткові обставини чи додає аргументи до мотивуючої частини [26].

Услід С. Різник виділяє три змістовні види критеріїв конституційності нормативних актів: 1) норми Конституції України; 2) універсальні конституційні принципи та цінності; 3) національні конституційні принципи та

цінності, національні інтереси та національна безпека, а також указує і три можливі варіанти їх практичного застосування: 1) застосування виключно норм Конституції України у їх буквальному значенні, без покликання на конституційні принципи та цінності; 2) застосування норм Конституції України в світлі конституційних принципів та цінностей; 3) безпосереднє застосування конституційних принципів та цінностей [5, с. 174].

На думку Т. Подорожної, критерії конституційності правових актів охоплюють логічні прийоми визначення відповідності актів меншої юридичної сили актам більшої юридичної сили, що зумовлено виявленням змісту порівнюваних актів і визначення їх співвідношення на основі відображення у галузевому законодавстві конституційних принципів. Ці критерії також пов'язані із суб'єктом, який прийняв акт, формою самого акта, його місцем в ієрархії нормативних актів [1, с. 417].

Зі свого боку, С. Шевчук зазначає, що визначення конституційності державних актів, а отже, й підстав для визнання їх нечинними, мають слугувати конституційні права, принципи організації вільного демократичного суспільства та його цілі, які становлять невіддільну складову конституційного права. У будь-якому разі доктринальне обмеження предмета конституційного права тільки конституційними нормами та нормами конституційного законодавства є міфом та стереотипом радянського минулого (або, за влучним висловом англійського філософа та лорда-канцлера за сумісництвом Ф. Бекона, – «ідолом театру») і не відповідає практиці сучасних європейських держав у процесі здійснення конституційного правосуддя [27, с. 6–8].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи значимість конституційності нормативних актів слід констатувати, що вона є суспільно необхідним, затребуваним явищем юридичної науки та практики у демократичній, правовій державі, спричинене потребою визначеності на предмет належності Конституції України як Основного Закону держави та внесення належних пропозицій щодо вдосконалення ефективності системи забезпечення конституційності нормативних актів. Тим самим якісні показники конституційності нормативних актів визначають зрілість громадянського суспільства.

Отже, конституційність нормативних актів є знаковою і вагомою категорією національного нормотворення та запорукою ефективного розвитку правової системи держави.

Література

1. Подорожна Т. Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації : дис. ... на здобуття наук. ступеня док. юр. наук: 12.00.01; 12.00.12 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2017. 503 с.
2. Федоренко В. Методологія сучасних конституційно-правових досліджень в Україні: наук. доповідь НАПрН України, Київський регіональний центр. Київ, 2015. 64 с.
3. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11. С. 142–164.
4. Бориславська О. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз: монографія. Харків: Право, 2018. 384 с.
5. Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні : дис. ... на здобуття наук. ступеня док. юр. наук: 12.00.12 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 473 с.

6. Савчин М. Конституційний Суд України і динаміка конституційного порядку. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 136–141.
7. Тесленко М. Взаємозв'язок права і політики в діяльності Конституційного Суду України. *Право України*. 1999. № 10. С. 11–13.
8. Walsh B. Constitutional Adjudication. *Holdsworth Law Review*. 1995. Vol. 17. P. 153.
9. La Torre M. *Constitutionalism and Legal Reasoning*. Springer Netherlands. 2007. 185 p.
10. Теорія держави і права: підручник. О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2015. 368 с.
11. Розенфельд Н. Коротка методика юридичного аналізу ефективності застосування законодавства. Київ: Юстініан, 2009. 43 с.
12. Тесленко М. Взаємозв'язок права і політики в діяльності Конституційного Суду України. *Право України*. 1999. № 10. С. 11–13.
13. Арнольд Р. Приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і наслідки цього кроку для ситуації в галузі основних прав у Європі. *Захист прав людини органами конституційної юстиції: можливості і проблеми індивідуального доступу*. Київ: Логос, 2011. С. 84–89.
14. Скомороха В. Окремі питання поділу влади і юрисдикція Конституційного Суду України. *Право України*. 1998. № 5. С. 8–17.
15. Савчин М. Ухвалення рішень конституційних судів у світлі доктрин конституційної легітимності та верховенства права. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2011. Том 116. С. 19–22.
16. Гончаров В. Презумпція про права людини та презумпція конституційності нормативно-правових актів. *Право України*. 2015. № 2. С. 175–185.
17. Шаповал В. Верховенство закону як принцип Конституції України. *Право України*. 1999. № 1. С. 5–7.
18. Савчин М. Ухвалення рішень конституційних судів у світлі доктрин конституційної легітимності та верховенства права. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2011. Том 116. С. 19–22.
19. Рабінович П., Гончаров В. Перегляд Конституційним Судом України власних правових позицій як засіб охорони функцій Основного Закону. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 4–5. С. 147–153.
20. Баулін Ю. Огляд круглого столу «Правові позиції Конституційного Суду України: права природа, поняття та розвиток». *Вісник Конституційного Суду України*. 2014. № 6. С. 98–110.
21. Щербанюк О. Індивідуальна конституційна скарга як засіб забезпечення конституційної демократії. *Право України*. 2018. № 12. С. 77–91.
22. Лемак В. Проблеми інституційної незалежності Конституційного Суду України: уроки європейського досвіду. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 113–117.
23. Тихий В. Правова природа Конституційного Суду України, його повноваження, рішення та висновки. *Право України*. 2012. № 1–2. С. 97–110.
24. Ferejohn J, Pasquino P. Constitutional Adjudication: Lessons from Europe. *Texas Law Review*. Vol. 82:1671. 2004. P. 1671–1704.
25. Сліденко І. Тлумачення Конституції: питання теорії та практики в контексті світового досвіду. Одеса : Фенікс, 2003. 234 с.
26. Христова Г. Юридична природа актів Конституційного Суду України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 226 с.
27. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. Харків: Консум, 2002. 296 с.

Анотація

Магновський І. Й. Конституційність нормативних актів крізь призму верховенства Основного Закону держави. – Стаття.

Стаття присвячена висвітленню теоретико-правових аспектів оцінювання конституційності нормативних актів крізь призму верховенства Основного Закону держави. Акцентовано увагу на тому, що центральним, консолідованим критерієм конституційності нормативних актів є сама Конституція України як цілісний акт поєднання позитивного (писаного) та природного (неписаного) права. Конституція, як така, має вносити системність у право, визначати

вихідні засади національного права, наповнювати його своїм змістом, пронизувати єдиними принципами та цінностями, а реальне її верховенство досягається лише тоді, коли злагоджено функціонує увесь суспільно-державний механізм. Указується, що конституція призначена діяти довго і тому повинна бути адаптована до різних зрушень і змін у суспільних справах. Наголошено, що за своїми повноваженнями Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в державі, вирішує питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів і має забезпечувати легітимність своїх рішень так, щоб не було звинувачень у його надмірному судовому активізмі. Звернено увагу на те, що визнання правового акта неконституційним означає його вилучення із правової системи, оскільки він вважається анульованим і нечинним та не підлягає застосуванню. Зауважено, що критерії конституційності правових актів охоплюють логічні прийоми визначення відповідності актів меншої юридичної сили актам більшої юридичної сили, що зумовлено виявленням змісту порівнюваних актів і визначенням їх співвідношення. Констатовано, що визначення конституційності державних актів, а отже, й підстав для визнання їх нечинними, мають слугувати конституційні права, принципи організації вільного демократичного суспільства та його цілі, які становлять невіддільну складову конституційного права. Підсумовується значимість конституційності нормативних актів, котра є суспільно необхідним, затребуваним явищем юридичної науки та практики у демократичній, правовій державі, спричинене потребою визначеності на предмет належності Конституції України як Основного Закону держави та внесення належних пропозицій щодо вдосконалення ефективності системи забезпечення конституційності нормативних актів, якісні показники котрих визначають зрілість громадянського суспільства.

Ключові слова: конституційність нормативних актів, конституція, Конституційний Суд України, природне право, позитивне право.

Summary

Mahnovskyi I. Y. Constitutionality of normative acts through the prism of the supremacy of the Basic Law of the state. – Article.

The article is devoted to highlighting the theoretical and legal aspects of assessing the constitutionality of normative acts through the prism of the supremacy of the Basic Law of the state. Attention is focused on the fact that the central, consolidated criterion of the constitutionality of normative acts is the Constitution of Ukraine itself as a coherent act combining positive (written) and natural (unwritten) law. The constitution, as such, should introduce systematism into the law, define the basic principles of national law, fill it with its content, imbue it with unified principles and values, and its real supremacy is achieved only when the entire social-state mechanism functions harmoniously. It is stated that the constitution is intended to be in effect for a long time and therefore should be adapted to various shifts and changes in public affairs. It was emphasized that, according to its powers, the Constitutional Court of Ukraine is the only body of constitutional jurisdiction in the state, resolves issues of compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of laws and other legal acts, and must ensure the legitimacy of its decisions so that there are no accusations of excessive judicial activism. Attention is drawn to the fact that recognition of a legal act as unconstitutional means its removal from the legal system, as it is considered null and void and not subject to application. It is noted that the criteria of constitutionality of legal acts include logical methods of determining the conformity of acts of lesser legal force to acts of greater legal force, which is caused by identifying the content of the compared acts and determining their ratio. It was established that constitutional rights, the principles of organizing a free democratic society and its goals, which are an inseparable component of constitutional law, should serve to determine the constitutionality of state acts, and therefore the grounds for declaring them invalid. The significance of the constitutionality of normative acts is summarized, which is a socially necessary, demanded phenomenon of legal science and practice in a democratic, legal state, caused by the need for certainty regarding the appropriateness of the Constitution of Ukraine as the Basic Law of the state and the introduction of appropriate proposals for improving the effectiveness of the system for ensuring the constitutionality of normative acts, qualitative indicators which determine the maturity of civil society.

Key words: constitutionality of regulatory acts, constitution, Constitutional Court of Ukraine, natural law, positive law.